

Στο Άγιο Όρος είχε τυπωθή το πρώτο ελληνικό βιβλίο (εφημ. Μακεδονία, 9/4/1977)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιον Όρος / Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Μιά ενδιαφέρουσα έρευνα

ΣΤΟ ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ ΕΙΧΕ ΤΥΠΩΘΗ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

“Ένα λιγοσέλιδο ψαλτήρι με βυζαντινά στοιχεία. Ή προσφορά τής ‘Αγιορείτικης κοινότητας. Δύο αιώνες

Μιά ενδιαφέρουσα έρευνα

ΣΤΟ ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ ΕΙΧΕ ΤΥΠΩΘΗ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

“Ένα λιγοσέλιδο ψαλτήρι με βυζαντινά στοιχεία. Ή προσφορά τής Αγιορείτικης κοινότητας. Δύο ο

Η παράδοση ξεκινάει πρίν από 10 αιώνες. Από την πίστη και την ένότητα μιάς μικρής ομάδας χριστιανών, πού αφιερώθηκε στο θεό, κάτω από τόν πελώριο Ίσκιο του επιβλητικού βουνού τής Χαλκιδικής.

Ίδρυτής, μιά φιλία, θαθεία και αξιοθαύμαστα δυνατή. Ανάμεσα σέ έναν όσιο και σέ έναν αυτοκράτορα. Ο πρώτος, ό Αθανάσιος, πού έπονομάστηκε «Αθωνίτης». Ο δεύτερος ό Νικηφόρος Φωκάς. Γνωρίστηκαν νέει στή μονή Κυμινά, στή Θεσσαλία. Και τούς συνέδεσε ή θρησκευτική πνευματικότητα και ό άναχωρητικός έξαγνισμός. Η ζωή τούς χάρισε κοσμικά, ποτέ όμως πνευματικά. Ο Νικηφόρος έγινε τροπαιούχος στρατηγός και άργότερα αυτοκράτορας στό Βυζάντιο, στόν μισό δηλαδή, τότε κόσμο. Ο Αθανάσιος πορεύτηκε στή γή, διδάσκοντας τόν λόγο του θεού. Και κάποια στιγμή τό θαύμα τής παλιάς φιλίας άστράψε γόνιμο. Ο αυτοκράτορας έδωσε στόν όσιο άόθωνα τά μέσα νά ίδρύση τήν πρώτη κοινοβιακά οργανωμένη μοναστική μο-

Η Ιεροσύνη ως λειτουργημα ά σκεΐται σέ όλες τίσ άκρες τής γής. Και μέ ποικιλίες έσωτερικής και έξωτερικής στολής. Η άγιοσύνη, όμως, τής Ιεροσύνης, τουλάχιστον γιά τήν Εύρώπη, μόνο στόν Αθω ύπάρχει. Εκεί ό έλεύθερος και ουσιαστικός έξαγνισμός. Εκεί και τό ύποδει-

λειώμενο στο συρτάρι μου ένα με-
λέτημα σχετικό με τό πρώτο έλλη-
νικό τυπογραφείο και τό πρώτο βι-
βλίο πού τυπώθηκε στην Ελλάδα.
Ήταν μιά έρευνα πού άπασχολούσε
χωρίς διέξοδο. Και αυτό γιατί ύ-
πάρχει ένα κενό δύο περίπου αιώ-
νων στις πληροφορίες τών πηγών
άπό τό 1627 πού έφεσε στην Πόλη
τό πρώτο έλληνικό τυπογραφείο ό
πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρης, ως
τήν Εθνεγερσία. Για τό τυπογρα-
φείο αυτό, μιλώντας άργότερα στο
βιβλίο μου «Τό θέατρο του Εικοσι-
ένα» (Κυκλοφόρησε τό 1972 και
τόν επόμενο χρόνο πήρε τό μεγάλο
βραβείο τής Ακαδημίας Αθηνών, Ι-
δρύματος Ούράνη) αναφέρω:

«Σ' ολόκληρη τήν τουρκική έ-
πικράτεια δέν υπάρχει ένα έκ-
παυτήριο, ένας καλλιτεχνικός
χώρος, ένα μουσείο, ένα θέα-
τρο, μιά όρχήστρα, ένα πνευμα-
τικό ίδρυμα, μιά βιβλιοθήκη, δέν
εργάζεται ούτε ένα τυπογραφείο.
Τό πρώτο και μοναδικό πού έ-
φερε στην Πόλη στά 1927 ό
πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρης
μέ τόν ιερομόναχο και κατοπινό
έπίσκοπο Κεφαλονιάς Νικόδημο
Μεταξά, άφού λειτούργησε έξι
μήνες, τσακίστηκε άπό τούς γε-
νιτσαρούς, γιατί θεωρήθηκε σάν
ένα «σατανικό μηχανήμα», πού
κατασκευάζει... όπλα».

Κι' ό λόγος ήταν βέβαια, για έλ-
ληνικό τυπογραφείο και ζωή στόν
καιρό τής σκλαβιάς. Από εκεί και
δωθε σωπαίνουν οι πηγές, ως τήν
Επανάσταση πού ό φιλέλληνας Αμ-
ερόσιος Διδότος έστειλε στη Χιο
και λειτούργησε τό ως τώρα «πρω-
το» θεωρούμενο έλληνικό τυπογρα-
φείο και τυπώθηκε τό «πρώτο» βι-
βλίο στην Ελλάδα, ή «Ελληνική
Γραμματική» του Βάμβα (1821).

Καθώς, μετά τόν έσπερινό, στο
κατάστρωμα του «Κανάρη», μιλού-
σαμε στη συντροφιά μας για ρίζες

ελλαδικές και τήν προσφορά τής
Αγιορείτικης Κοινότητας στην πνευ-
ματική ζωή του λαού μας, έκαμα
λόγο για τό θέμα πού άπό καιρό
μέ άπασχολούσε. Και διετύπωσα
τήν υπόθεση ότι είναι πολύ πιθανό
νά υπήρχε κάποια τυπογραφική μο-
νάδα στόν Αθω, μέ τό καθεστώς
μιάς σχετικής έλευθερίας πού λει-
τούργουσε εκεί τόν καιρό τής σκλα-
βιάς. Εύκαιρία, είπαμε, νά τό έρευ-
νήσουμε. Και δέν άμελήσαμε. Ετσι,
μέσα στά ένδιαφέροντά μας νά
γνωρίσουμε όσα μπορούσαμε περισ-
σότερα άπό τά αξιοθαύμαστα πού
έχει νά προσφέρη ό σπουδαίος αυ-
τός θρησκευτικός και πνευματικός
χώρος, ήταν και τοῦτο: πότε λει-
τούργησε κάποιο πρώτο τυπογρα-
φείο στόν Αθω και τί έτύπωσε;

Πιότερο άσχοληθήκαμε ό άξέχα-
στος Βενέζης και έγώ. Περιηγηθή-
καμε σχεδόν όλες τές μονές και τές
άξιόλογες έστίες. Ζητήσαμε πληρο-
φορίες άπό πλήθος σεβάσιμους πνευ-
ματικούς πατέρες. Τελικά τίποτα
θετικό δέν ξεκαθάρισαμε πέρα άπό
κάποιες άόριστες ένδείξεις για κά-

Η ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ!

Όπου αυτές τές μέρες του 1977
ή διαίσθηση, πού μέ κίνησε πριν
14 χρόνια στο ιερό θουνό, άληθεύ-
τηκε πέρα για πέρα. Σέ μιά ίδια
τική συλλογή, τή «Βιβλιοφιλία» του
Κώστα Σπανού στην Αθήνα, βρέ-
θηκε τό ζητούμενο. Ο καλός νέος
έκδότης παρουσίασε πρόσφατα ή
πλούτιμη σειρά παλιών σπανίων βι-
βλίων και περγαμηνών, μέ τόν γε-
νικό τίτλο «Βυζάντιο — Αναγέννηση».
Τήν ήμέρα τών εγκαινίων, ό
Σπανός, μου άποκάλυψε ότι κατέ-
χει τό μοναδικό άρτιο αντίτυπο έ-
νός βιβλίου πού τυπώθηκε στο Α-
γιο Ορος τόν 18ο αιώνα, συγκεκρι-
μένα τό 1759. Και μέ συγκίνηση
μου παρουσίασε τό μικρό σκεθρό
άπό τόν καιρό έντυπο, ένα λιγασέ-
λδο ψαλτήρι, μέ τά γνωστά βυζαν-
τινά στοιχεία. Ο εδγενικός φίλος
προσέφερε τή στιγμή εκείνη μιά ά-
νεκτίμητη ύπηρεσία στη γραμματεία
μας και σέ μένα μιά βαθύτατη ίκα-
νοποίηση. Συμπληρωνόταν ό κρίκος
άπό τόν Λούκαρη στο Βάμβα. Στά
200 χρόνια πριν άπό τήν Παλλιγ-
γενεσία, λειτούργησε τυπογραφείο
στην Ελλάδα. Και τό πρώτο έλλη-
νικό βιβλίο τυπώθηκε στόν Αθω τό
1759. Τό κείμενο μάλιστα κομμοῦν
και δύο βυζαντινές πού μέρ πα-

Ο αναφερόμενος Νεόφυτος ὁ ἐξ Ἑβραίων, εἶναι ὁ περιφημὸς δάσκαλος τοῦ Γένου Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης. Ἀπὸ ἐβραϊκῆ οἰκογένειας τῆς Πάτρας, ἀσπάστηκε τὸ χριστιανισμό, σπούδασε στὴν Πάτμο καὶ στὴν Πόλη καὶ ἀσκήτεψε στὴ οἰκὴ τῆ Καυσοκαλυβίων, ποὺ ἀνῆκε στὴ μονὴ τῆς Μεγάλης Λαύρας, ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τὸ «Καυσοκαλυβίτης», καὶ ἔγινε ὁ πρῶτος διευθυντὴς τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς τοῦ Ἁθῶ ποὺ ἐδρύθηκε τὸ 1749 στὸ Βατοπέδι. Τὴν ἀνέλαβε ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης. Καὶ ὁ Καυσοκαλυβίτης πορεύτηκε καὶ δίδαξε στὴ Χίο, στὴ Βλαχία καὶ στὸ Βουκουρέστι ὅπου καὶ πέθανε τὸ 1780. Ἀνάμεσα στοὺς μαθητὲς του καὶ οἱ ἁγιοὶ Φιλάρετος καὶ Γρηγόριος Κωνσταντῆ. Κατὰ τὴν πληροφορία δὲν φτάνει ὡς ἐπὶ νῦν τοὺς ἄλλους δύο «παισόγοντες» τοῦ πρῶτου αὐτοῦ βιβλίου ποὺ τυπώθηκαν στὴν Ελλάδα τὸ 1759, τὸ Δούκα Σωτήρη, τὸν Θάσιο καὶ τὸν Κοσμᾶ τὸν Ἐπιδαύσιο. Κάποιος εἰδικὸς στὰ ἐκκλησιαστικὰ, ἂς συνεχίσει τὴν ἔρευνα. Ἀξίζει τὸν κόπο.

ΔΗΜ. ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

[\(περισσότερα...\)](#)